

ЛІНГВІСТИЧНО-ОСВІТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 81-047.37:378.091.214.18

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ ДО ГАЛУЗЕВИХ ДИСЦИПЛІН В МЕЖАХ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

AN APPLICATION OF INTERDISCIPLINARY APPROACH TO DOMAIN DISCIPLINES WITHIN LINGUISTIC RESEARCH

О.В. Чорний

Актуальність дослідження. Міждисциплінарний підхід вже більше ніж пів століття використовується по всьому світу в межах різноманітних наук. Його застосування до лінгвістичних дисциплін допоможе висвітлити важливу частину лінгвістичного дослідження.

Постановка проблеми. В статті надається інформація відносно можливостей застосування міждисциплінарного підходу до проведення лінгвістичного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одними з найбільш значних міждисциплінарних науковців сучасності є наступні: Ф. Дербелай, Ш. МакКой, С. Гарднер, С. МакЛін, А. МакМуртрі, С. Менкен, М. Кістра, З. Пісо. Їхні роботи надають ґрунтовне розуміння, котре стосується можливостей застосування міждисциплінарного підходу.

Постановка завдання. Робиться спроба висвітлити складність міждисциплінарного дослідження, а також можливість включення в лінгвістичне дослідження більше ніж однієї профільної дисциплін, тобто суміжних дисциплін, що мають як теоретичне так і практичне значення.

Виклад основного матеріалу.

Urgency of the research. An interdisciplinary approach used worldwide within various sciences during more than a half of a century. Its application to linguistic disciplines will highlight important part of linguistic research.

Target setting. This article provides information concerning the possibility of applying a multidisciplinary approach to linguistic research.

Actual scientific researches and issues analysis. One of the most significant contemporary interdisciplinary scholars are: F. Darbellay, Sh. McCoy, S. Gardner, S. McLean, A. McMurtry, S. Menken, M. Keestra, Z. PISO. Their works provide a comprehensive understanding of the possibilities of multidisciplinary approach.

The research objective. Increased attention is paid to the complexity of interdisciplinary study and possible inclusion in linguistic research not only one basic discipline but also other disciplines from the same branch of science, which have both theoretical and practical meaning.

The statement of basic materials. The main material is divided into two parts: the

Виклад основного матеріалу поділяється на дві частини: специфіку міждисциплінарного дослідження та залучення відокремлених дисциплін до дослідницького процесу. Дослідження в сфері лінгвістики вже одразу пов'язане з декількома лінгвістичними дисциплінами. Отже ми вважаємо, що ми мусимо бути свідомі відносно складної структури лінгвістичних знань і дисциплін до яких таке знання належить. Якщо ми використовуємо лише одну перспективу і один кут зору наше дослідження буде «бідним» і наші висновки будуть недостатніми. Використання інтердисциплінарного підходу допоможе нам бути добре підготовленими до специфіки лінгвістичного дослідження аби впоратися з усіма проблемними частинами і особливостями дослідження.

Висновки. Використання міждисциплінарного підходу допомагає створити нову перспективу відносно лінгвістичного дослідження. Подібна перспектива виглядає ефективною і продуктивною відносно існуючих підходів, оскільки вона видається багатогранною та розширює кут зору на досліджувану проблему. Міждисциплінарна методологія повинна також сприяти порозумінню між різними науковцями, котрі займаються різними дисциплінами.

Ключові слова: наука, дослідження, міждисциплінарність, дисципліни, лінгвістика.

specificity of interdisciplinary research and the involvement of separate disciplines in the research process. Research in linguistics itself has a relation with several linguistic disciplines. So we state that we must be aware of a complex structure of linguistic knowledge and disciplines to which this knowledge belong to. If we will take only one perspective and one point of view our research will be poor and our conclusions would be insufficient. Using of interdisciplinary approach helps us to be well prepared to the specifics of linguistic research and to manage all problem parts and peculiarities of research.

Conclusions. *Using of interdisciplinary approach helps to create a new perspective concerning linguistic research. This perspective is efficient and productive comparing to existing approaches because it is multifaceted and it creates the broader view on problem studying. Interdisciplinary methodology must also facilitate mutual understanding between different scientists engaged in different disciplines.*

Keywords: *science, research, interdisciplinarity, disciplines, linguistics..*

Актуальність теми дослідження. Тема є актуальною, оскільки в межах лінгвістичного дослідження повинно враховуватися чимало теорій, концептів та понять, котрі розміщуються в межах найрізноманітніших дисциплін. Незважаючи на те, що лінгвістична наука та її внутрішня структура є добре впорядкованими, проте різні дисципліни під різними кутами показують предмет дослідження та спрямовують роботу пов'язану з проходженням дослідження. Саме тому можливо наголосити на тому, що прирощення знань котрі стосуються можливостей застосування

міждисциплінарної методології та міждисциплінарного підходу до лінгвістичних досліджень є важливим і потрібним.

Постановка проблеми. На сьогодні є поширеною практика здійснення освітньої та наукової діяльності, котра ґрунтується на застосуванні відокремлених галузевих дисциплін теоретичного і практичного характеру до практичної діяльності професіонала та наукової діяльності вченого. В межах чотирирічного курсу в межах здобуття освітнього рівня бакалавра студент вивчає більше п'ятох десятків дисциплін. Також науковець, здійснюючи дослідження в межах окремої наукової галузі (підгалузі) часто залучає до власного дослідження проблематику з суміжних дисциплін. В даній статті робиться спроба розкрити важливість використання міждисциплінарного підходу в межах лінгвістичного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проведені в другій декаді XXI століття видатними вченими міжнародного рівня в сфері міждисциплінарності вказують на те, що відбувається подальший теоретичний розвиток та імплементація вказаної тут проблематики. До науковців, на дослідження котрих опирається дана робота, а також на праці котрих надаються посилання в даній статті можна віднести наступних: Ф. Дербелай, Ш. МакКой, С. Гарднер, С. МакЛін, А. МакМуртрі, С. Менкен, М. Кістра, З. Пісо. Потрібно зауважити, що роботи цих науковців згадуються тут лише частково, тому окремі цитати з них не можуть відображати всієї повноти та складності міждисциплінарної проблематики, що містяться в доробку вищезгаданих науковців. Тим не менше, наведення конкретних думок може створити суттєве розуміння відносно міждисциплінарних аспектів лінгвістичного дослідження.

Постановка мети і завдань. Метою цієї роботи є виявлення можливостей застосування міждисциплінарного підходу до окремих дисциплін в межах лінгвістичного дослідження.

Поставлена мита вимагає виконання наступних завдань:

- розкрити специфіку міждисциплінарного підходу;
- визначити особливості взаємозв'язку між дисциплінами;
- виявити можливість створення цілісного уявлення про лінгвістичне дослідження;
- навести приклади використання міждисциплінарного підходу.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що міждисциплінарні дослідження потужно розвиваються на протязі останніх п'яти десятиліть. Вони все більше поширюються в глобальному просторі, а також здобувають застосування в роботах як окремих науковців так і колективів вчених. Міждисциплінарний підхід до проведення наукових досліджень є досить дієвим засобом для підвищення ефективності наукових розвідок та збільшення практичної цінності робіт. Подібний підхід широко застосовується в найрізноманітніших наукових сферах, як в природничих науках, так і в науках гуманітарного та соціологічного циклу. Не є виключенням і лінгвістика. Беручи до уваги найширший спектр лінгвістичних дисциплін можливо вести мову про те, що теоретичні дисципліни разом з практичними утворюють велику кількість перетинів, пов'язаних з спільним використанням методології, застосуванням спільних наукових понять і концептів і тому подібне. Саме тому варто дещо поглибити розуміння відносно того, що собою являє міждисциплінарний підхід.

Наведемо тут цитату науковця з міжнародним ім'ям Сема МакЛіна, котрий займається проблемами можливості застосування міждисциплінарного підходу: «Міждисциплінарна академічна практика розпадається на дві широкі категорії. Перша категорія – це колективне міждисциплінарне дослідження, що включає багато людей з різних дисциплін, в той час, як друга категорія – це індивідуальне міждисциплінарне дослідження» [3, с. 26]. Зрозуміло, що колективне міждисциплінарне дослідження потребує чимало ресурсів, а також вимагає чимало часу від науковців залучених до подібного виду дослідження.

Оскільки проблемні поля окремих дисциплін не завжди перетинаються, а дуже часто розглядають не лише одні й ті самі предмети під різними кутами зору, але й різні явища, варто наголосити, що вже сама комунікація між науковцями з різних сфер (чи тих, котрі займаються різними дисциплінами) потребує чималої кількості час, для встановлення порозуміння. Наприклад, для того, аби встановити зв'язки між такими лінгвістичними дисциплінами, як «етика перекладу» і «теорія і практика перекладу», може знадобитись велика кількість часу. Відповідно, аби створити будь-яку значущу і ґрунтовне розуміння між цими двома дисциплінами відносно певної проблеми потрібно пильно розглянути проблему з двох різних перспектив, що вдається не завжди.

З наведених вище причин, можна вважати, що індивідуальне міждисциплінарне дослідження є менш проблематичним, ніж колективне, хоча і менш ефективним. Тут враховуються витрати часу лише однієї людини, хоча, вона повинна мати ґрунтовні знання принаймні з двох дисциплін, а також вміти орієнтуватися в складності категоріально-понятійного апарату, а також в методологіях, котрі є властивими для цих дисциплін. Саме тому, аби поглибити розуміння міждисциплінарної методології нам варто звернутися до встановлення ще одного суттєвого поділу в межах міждисциплінарного підходу.

Ангус МакМурті, описує ще один аспект міждисциплінарних досліджень: « [...] дві дуже різні течії думки в межах літератури з міждисциплінарних досліджень і освіти: одна, що фокусується на соціокультурній динаміці між дисциплінарними носіями знань і інша, що наголошує на складності явища, що досліджується дисциплінарними носіями знань» [4, с. 19]. Як видно з вищенаведеної цитати, явище, котре досліджується в межах окремої дисципліни може бути досить складним та багатоаспектним. Якщо вже явище досліджується окремою дисципліною, то це означає, що підхід до його розуміння визначається переважно

проблематикою котра розробляється виключно в межах цієї дисципліни і тому, зазвичай, доцільним є нехтування знанням котре міститься в інших дисциплінах, заради чистоти проведення експерименту чи дослідження. Хоча подібний кут зору є дещо вузьким і трохи упередженим, тим не менше він повністю виправдовує себе, оскільки таким чином досягається надійність та ґрунтовність отриманих результатів. Якщо вже явище складається з багатьох простих речей, всі з яких можуть бути розглянуті в межах лише однієї дисципліни тим яснішими будуть отримані знання. Все ж таки, складність явища піддається також аналізу з залученням різних дисциплінарних перспектив. Наприклад, якщо предметом дослідження є економічна термінологія, тоді варто залучити не лише таку дисципліну, як «науково-технічний переклад», але й «типологію», оскільки складність розуміння економічної термінології, як складного явища залежить в великій мірі від обох дисциплін. Це є зрозумілим, проте ситуація стає дещо складнішою, коли враховується соціокультурна динаміка, що стосується дисциплінарних носіїв знань.

Наведемо простий приклад, якщо протягом навчання студенту-магістру спеціальності «переклад», викладають такі дисципліни, як «етика перекладу», «загальне мовознавство», «теорія і практика перекладу», «типологія», «науково-технічний переклад» і тому подібне, то студент, безперечно може використовувати у написанні власної кваліфікаційної роботи знання отримане в межах прочитаних курсів, оскільки подібні знання становлять саму суть набутих навичок і вмінь. Крім того, кожна з дисциплін викладалась окремим працівником факультету, котрий є спеціалістом у своїй дисципліні і має глибокі та широкі знання з приводу аналізу та розуміння лінгвістичним явища саме під кутом зору знань наявних саме в межах його спеціалізації. Тому, проведення лінгвістичного дослідження з застосуванням міждисциплінарного підходу вимагає розуміння соціокультурної динаміки між дисциплінарними носіями знань та можливості застосування набутих на

практичних та лекційних заняттях знань в межах написання кваліфікаційної роботи.

Зрозуміло, що вищенаведений приклад покращує розуміння тієї роботи, яка проводиться як магістром в ході написання кваліфікаційної роботи, так і науковцем в ході написання наукової статті. Наведемо ще одну цитату і таким чином зробимо проміжний підсумок в розумінні досліджуваного тут підходу: «Таким чином, виникає потреба в інтеграції перспектив – тієї, що визнає як складність явища так і складність носіїв знань – з метою встановлення чітких рамок міждисциплінарної освіти і досліджень, що можуть з'явитися» [4, с. 20]. Ці дві перспективи є дуже важливими, оскільки враховуючи обидві ми можемо розуміти, що залучивши до проведення дослідження лише одну людину вона не зможе застосувати всю складність розуміння до окремого явища, котра присутня різним носіям знань, оскільки різні носії відображають різні перспективи, котрі характеризуються глибоким розумінням явища під певним кутом зору. Натомість окремий дослідник може підійти до розуміння складного явища використовуючи певну домінуючу дисциплінарну перспективу, а також використати ще кілька суміжних дисциплінарних перспектив для підвищення цінності власного дослідження, та уникнення однобокості погляду на певну проблему. Далі, ми поступово переходимо до розуміння складності досліджуваного явища ґрунтованого на ідентифікації наявності кількох дисциплінарних перспектив та обміну між ними.

В межах проведення наукового дослідження, або написання кваліфікаційної роботи важливим є розуміння того, що основні дисципліни в певній сфері знань мають чимало зв'язків з іншими дисциплінами так, що теоретичні і практичні дисципліни доповнюють інші. Наведемо тут цитату, котра поглибить розуміння викладеного вище: «Кожен може знайти субдисципліни всередині кожної з основних дисциплін» [5, с. 30]. Наприклад, фундаментальні знання в таких дисциплінах, як «філософія освіти»,

«філософія мови», «загальне мовознавство» доповнюються і поглиблюються знаннями з таких практичних дисциплін, як «практика усної та писемної мови», «теорія і практика перекладу» та «науково-технічний переклад». Знання, що містяться в більш загальних лінгвістичних дисциплінах створюють широку обізнаність відносно теоретичних основ перекладацької діяльності, а курс практичних дисциплін виявляє наявні можливості безпосередньо для роботи перекладача та його щоденної професійної діяльності. Таким чином, загальні категорії, що містяться в межах теоретичних дисциплін конкретизуються та перетворюються в прикладні знання, котрі використовуються в роботі перекладача. Зрозуміло, що знання з теоретичних дисциплін без знань з практичних дисциплін (і навпаки) є малоефективними і зменшують ефективність роботи перекладача.

Наведемо цитату, вже згадуваного науковця Сема МакЛіна, котра пов'язана з проблемою з котрою він зіштовхнувся: «Мені треба було прояснити параметри міждисциплінарної взаємодії, включаючи пояснення того, чому основна дисципліна не може надати достатню відповідь на поставлені питання, і яким чином поза-дисциплінарні елементи повинні бути включені» [3, с. 30]. Таким чином, ми бачимо, що ґрунтовність опрацювання певної проблематики чи дослідження певного явища вимагає виходу за межі основної дисципліни і тому потребує розумного підходу до включення інших, поза-дисциплінарних, елементів. Ситуація здається є зрозумілою, проте тут потрібно навести приклад для прояснення ситуації. Скажімо, поставлено завдання виявити особливості перекладу деяких економічних текстів з англійської мови на українську. Зрозуміло, що подібне завдання є досить складним і вимагає ґрунтовної академічної підготовки а також орієнтації у лінгвістичних поняттях, теоріях, підходах до розуміння суті перекладу. Зрозуміло, що основою для перекладу служитиме така дисципліна, як «теорія і практика перекладу», проте важливо також залучити і інші дисципліни, котрі допоможуть нам не лише встановити зв'язки між

економічними явищами всередині тексту, але й допоможуть класифікувати термінологію, а також виявити особливості вживання тих чи інших зворотів, встановити семантичну різницю між різними варіантами перекладу. Для цього можна взяти до уваги ще декілька дисциплін в межах лінгвістики. Наприклад, «типологію», котра допоможе встановити типи слів, та явищ, котрі вони позначають, а також таку дисципліну, як «науково-технічний переклад», котра прояснить особливості вживання економічної термінології в іноземній мові, а також можливості перекладу економічних текстів з збереженням семантичних особливостей першоджерел. Можна також до розгляду включити і знання з такої дисципліни, як «етичні і психолінгвістичні аспекти перекладу»; так, ми будемо знати, що спотворення чи викривлення інформації, наявної в джерелі, перекладачем є неприйнятним і недопустимим. Цей приклад дозволяє зрозуміти наскільки важливим є міждисциплінарний підхід, а також які переваги він створює. Проте, залишаючись свідомими відносно сказаного вище, продовжимо досліджувати можливості міждисциплінарного підходу.

Зосереджуючи увагу на конкретній дослідницькій проблемі важливо сказати, що принаймні більш ніж одна дисципліна може стати продуктивним рушієм її вирішення: « [...] знання, в великій мірі, виробляється в межах відокремлених дисциплін. Як наслідок, в межах міждисциплінарного дослідження нам потрібно, щоб ці дисципліни створювали інсайти відносно різних аспектів нашої дослідницької проблеми» [5, с. 15]. Отже, якщо взяти конкретну проблему, як складне явище, то різні аспекти, котрі її характеризують можуть розглядатися різними дисциплінами під різними кутами зору. Зрозуміло, що знання в окремих дисциплінах можуть перетинатися, проте окрема дисциплінарна перспективи характеризується наявністю більш ґрунтовних знань, відносно конкретного аспекту досліджуваного явища, в порівнянні з іншою дисципліною. Також різняться ступінь розробки конкретної проблеми в межах різних дисциплін. Отже ми

можемо, з певною вірогідністю, сказати, що різні аспекти складного явища піддаються кращому розумінню і, відповідно, більш ґрунтовному дослідженню коли їх розглядають за допомогою застосування різних дисциплінарних перспектив. Обізнаність відносно знань, котре міститься в різних перспективах створює додаткові можливості для розуміння і дослідження складного явища, таким чином виникають інсайти, чи краще сказати прояснення в розумінні предмету дослідження. Крім того, подібний підхід буде особливо цінним не лише для співпраці різних науковців, але й для проведення самостійного дослідження.

Ще однією стороною застосування міждисциплінарного підходу є встановлення продуктивного обміну знаннями між дисциплінами: «Циркуляція знання, потребує запозичень а також інших трансферів між дисциплінами, також визначає встановлення нових полів міждисциплінарного навчання та дослідження» [1, с. 9]. Викладене тут стосується виявлення нових можливостей, котрі створюються об'єднання знань, котрі містяться в різних дисциплінах. Оскільки одне й те ж саме складне явище може описуватися різними дисциплінами, то варто розглянути обидві перспективи таким чином, щоб досягти певної одностайності відносно розуміння явища, чи вирішення поставлених завдань. Відомо, що на сьогодні існує чимало явищ, погляд на які є дещо одностороннім та незавершеним. Таким чином виявляючи можливості застосування знань, що містяться в суміжних дисциплінах можливо знайти додаткові опції для тлумачення феноменів. Чим складнішим є явище, тим більшої кількості дисциплін до свого розгляду воно потребує. З певністю можна стверджувати, що спроможність проводити наукове дослідження чи займатись професійною діяльністю в певній мірі міститься у знанні наявних можливостей в конкретній дисципліні та орієнтації у межах, котрі створюються суміжними дисциплінами в певній галузі знань.

Окремої уваги потребує питання пов'язане з часом, котрий необхідний для застосування міждисциплінарного підходу, адже накопичення певних знань з подальшим їх застосуванням потребує належного часу: «Нам потрібно вивчати мови одне одного. [...] Коли ви рухаєтесь у дещо іншу сферу, вам потрібно вивчити все суттєве знання, що вона включає. Це забирає певний час» [2, с. 46]. Під «мовами» тут розуміється категоріально-понятійний апарат властивий різним дисциплінам, а також особливість розуміння певних явищ і застосування дисциплінарної методології. І якщо вже зустрічається формулювання «вивчити все суттєве знання», то це означає, що знадобиться певна кількість часу, від побіжного перегляду (кілька днів) до прийнятної орієнтації в наявному знанні іншої дисципліни (кілька місяців). Відповідно «рух у іншу сферу» потребує також знання можливостей власної дисципліни для створення міждисциплінарних зв'язків. В будь-якому разі потреба у вивченні знання, що міститься в інших дисциплінах є одним з напрямків руху, котрі забезпечують професіоналізм і конкурентоспроможність як академічного працівника, так і спеціаліста, котрий займає певну посаду на державному чи приватному підприємстві.

Все ж таки, не варто абсолютизувати можливості міждисциплінарного підходу, але варто наголосити на тому, що за умов його застосування можливі суттєві покращення у професійній роботі та науковому дослідженні. «Справа не в тому, що ми інтегрували всі дисциплінарні перспективи, котрі стосуватися проблеми; справа в тому, що ми зробили можливим просування вперед [...]» [6, с. 56]. Це справді вносить можливість деякого прояснення відносно необхідності застосування цього підходу, оскільки навіть коли вже вичерпані можливості окремої дисциплінарної перспективи, все одно існує можливість просування в напрямку покращення існуючих знань та ґрунтовності розробки певної проблематики. Викладене в попередньому реченні твердження дає змогу зрозуміти те, яким чином і саме для чого застосовується міждисциплінарний підхід. Тобто, не лише для врахування

всіх можливих перспектив, але й для прирощення знань, а також для цілісного бачення всієї складності досліджуваного явища.

Висновки. Можливо резюмувати, що застосування міждисциплінарного підходу до лінгвістичного дослідження є досить складним і багатоаспектним. Можливість погляду під різними кутами зору на досліджуваний предмет є значною перевагою для людини, котра здійснює дослідження. Наявні дисциплінарні перспективи розкривають багатогранність уявлень та знань відносно досліджуваного предмету. Варто було б зазначити, що дисциплінарні перспективи дають змогу зорієнтуватися у складності наукового інструментарію та категоріально-понятійного апарату придатного для проведення дослідження.

Думки проведені та розглянуті у статті є досить перспективним полем для подальших досліджень. Звісно, розглянуті тут окремі сторони дослідження, в якому використовується міждисциплінарний підхід, можуть бути доповнені іншими складовими, котрі лише розширяють можливості дослідника. Проблематика, що розвивається в межах даної статті може стати частиною подальших досліджень пов'язаних з лінгвістичними чи деякими іншими науковими дослідженнями.

References

1. Darbellay, F. 2012, 'The Circulation of Knowledge as an Interdisciplinary Process: Traveling Concepts, Analogies and Metaphors', *Issues in Integrative Studies*, № 30. p. 1-18.
2. McCoy, Sh. K. & Gardner, S. K. 2012, 'Interdisciplinary Collaboration on Campus: Five Questions', *The Magazine of Higher Learning*, № 44(6). p. 44-49.
3. McLean, S. 2013, 'Being Interdisciplinary', *Argonauta: The Newsletter of The Canadian Nautical Research Society*, Volume XXX, Number 4. p. 26-32.
4. McMurtry, A. 2011, 'The complexities of interdisciplinarity: Integrating two different perspectives on interdisciplinary research and education', *Complicity: An International Journal of Complexity and Education*, Volume 8, Number 2. p. 19-35.
5. Menken, S. & Kestra, M. 2016, 'An Introduction to Interdisciplinary Research Theory and Practice', *Amsterdam: Amsterdam University Press*. 130 p.
6. Piso, Z. 2016, 'Integration, Values, and Well-Ordered Interdisciplinary Science', *The Pluralist*, Volume 11, Number 1. p. 49-57.